

Lenni vagy nem lenni?

(Megjegyzések a kartellkérdéshez.)

Irta: Fellner Pál.

Régi tapasztalat, hogy legtöbb esetben ha valamely téren bajok vannak, azoknak céltudatos orvoslása helyett bűnbakot keresnek az emberek. Erre vezethető vissza, hogy Magyarországon akkor, amikor az egész világ termelése minél nagyobb szervezettségre törekszik, a kartelleket — egészen más okokra visszavezethető gazdasági krízis miatt — mint a gazdasági életre káros tényezőket állítják be, sőt ezen beállításnak a köztudatba való átvittele irányában erős propagandisztikus tevékenység nyilvánul meg, ami persze könnyű és hálás feladat, mert tág tér nyílik a köztudatnak jelszavakkal való téves irányu befolyásolására.

Magyarországon az ipar sohasem volt még megközelítőleg sem azon fejlettségi fokon, amelyen a nyugati országokban, sőt még Ausztriában és Csehországban is áll és így természetesen fokozott védelemre szorult és szorul ma is, ha létét nem akarjuk veszélyeztetni. Feltevéte tehát, de meg nem engedve, hogy a kartellek a gazdasági életre káros kihatással volnának is, még akkor sem lehetne őket és pedig legkevésbé nálunk nélkülözni, mert egy az egész világon megnyilvánuló szervezkedési törekvéssel való szembehelyezkedés legfeljebb azt érné el, hogy a magyarországi ipar a külföldihez képest még az eddiginél is hátrányosabb helyzetbe kerülve egyszerűen agyonnyomatnék a külföldi verseny által, amely tökéletes szerveztségében éppen azokra a piacokra veti magát, amelyek saját országukban — mint például a távol Keleten — nem tudnak hazai termelést meghonosítani, vagy pedig nem látják át a meglévő termelés megtartásának és fokozásának életfontosságát.

Akkor, amikor úgy belföldi ellátásunkat mint exportunkat illetőleg az egész világ kiélezett versenyével állunk szemben, ezen verseny ellen való sikeres védekezés nemcsak azt jelenti, hogy belföldi szükségleteinket hazai termelésű cikkekkel tudjuk ellátni, hanem eredményezi az ipari exportot is, amelynek elmaradása vagy csökkenése amugy is súlyos gondokat okozó kereskedelmi mérlegünket máról-holnapra teljesen felborítaná. Hogy ez a védekezés csak erős szerveztség útján érhető el, azt legkésebben a magyar mezőgazdaság mai krízise bizonyítja, amely nagyrészt a termelés és értékesítés szervezetlenségére vezetendő vissza. Ilyenformán a szervezett

termelésre való törekvés — amelynek egyik megnyilvánulása épen a kartellekben jut kifejezésre — közzgazdaságilag károsnak helytállóan nem minősíthető.

Kellőképen ismeretesek azok a gazdasági törekvések, amelyeket a mérvadó országokban kivétel nélkül évtizedek óta észlelhetünk. Ezen törekvések lényege az illető ország hazai termelésének minél erősebb fokozása, illetve annak a védelemnek a megteremtése, amely alatt a termelésnek fentartása és fokozása lehetővé válik. Hogy e téren minő eredmények érhetők el, annak példája épen Ausztria, amely gazdagságát a Monarchia idejében csakis annak köszönhette, hogy ipara a magyar ipar rovására jutott fokozott foglalkoztatáshoz. De soha annyit a vámvédelem kérdéséről nem beszéltek, mint a mostani időkben, ami természetes, mert a belföldi termelés megvédése a háborút követő gazdasági viszonyok között nemcsak, jelentékenyen fontosabb, de sokkal nehezebb feladattá is lett, mint amilyen a háborút megelőző általános jólét és nagy vásárló erő közepette volt. Amikor az egyes országok vámtarifáit csinálták, illetve a háboru után új alapokra fektették, a legyőzött országokban mérvadó az illetékes tényezők körében az a megfontolás volt, hogy a vámvédelem kiegyenlitse azokat a különbözeteket, amelyek a fejlett iparu, nagy lakosságu és gazdag országok termelési költségei és a kezdetlegesebb iparu, kislakosságu, elszegényedett, részben megcsönkített, sőt a mi esetünkben agyoncsönkített ország termelési költségei között vannak. Azontul pedig, hogy lehetővé tétessék az ipar fejlődése és ezáltal új munkaalkalmak és új fogyasztórétegek megteremtése és a hazai szükségletnek hazai termelésü iparcikkokkal való minél nagyobb mérvü ellátása. A vámtarifában rejülő vámvédelmet az egyes országok iparaiknak nem azért biztosították, hogy ez papiroon legyen meg, hanem azért, hogy az a gyakorlatban is érvényesüljön. A kartellek pedig nem tekinthetők egyebeknek, mint az egy-egy szakmába tartozó vállalatok bizonyos formák között való találkozásának abból a célból, hogy ezt a rájuk nézve nélkülözhetetlen vámvédelmet hasznosítani is tudják, mert ellenkező esetben a biztos pusztulásnak volnának kitéve. Különösen áll ez nálunk, hiszen a belföldi kartelleknél kinövésekről már azért sem lehet szó, mert az importveszélyek miatt, még ha akarnák, sem tudnák áraikkal a vámvédelem határát túllépni.

Egyébként pedig a vámtarifa által intencionált vámvédelem két oknál fogva sem érvényesül megközelítőleg sem az eredeti kiméretben. Az egyik ok az, hogy a kereskedelmi szerződések tárgyalásánál kivétel nélkül igen

lényeges *vámengedmények* tétettek és pedig számos esetben külpolitikai és egyéb szempontokból olyan országoknak, amelyekkel szemben külkereskedelmi mérlegünk aránytalanul passiv, vagyis a viszontengedmények — tekintve attól, hogy tulnyomó részben nem ipari természetűek — vajmi kevés rekompenzációt nyújtanak. A másik ok pedig, amely ezt a vámvédelmet még tovább csökkentette, abban rejlik, hogy amikor eredetileg a vámtarifa megalkottatott, a *dumping* forgalmaugszólván ismeretlen volt, holott ma minél erősebben szervezkedik valamely ország ipara, annál elszántabban dobja feleslegeit minden elképzelhető áron a külföldi piacokra, vagyis az a vám, amely eredetileg egy keletkezési költségkülönbözetet volt hivatva kiegyenlíteni, ma nem az idegen ország önköltségéhez, hanem ezen önköltségi ár egy hányadához képest nyújtja a védelmet. Ezen védelemnek jelentékeny része pedig a gyárakon keresztül a nyersanyagok szállítóinak jut ki, számos esetben tehát a mezőgazdaság szolgálatában is áll.

Ha már most tisztában vagyunk azzal, hogy az ország ipari termelése a meglevő vámvédelem illetve az ennek kihasználását célzó kartellek nélkül el van veszve, végeredményben egyszerűen az a kérdés, hogy valamely országra nézve kívánatos-e az ipari termelés fenntartása, vagy pedig jobban jár-e, ha iparcikkkel való ellátása szempontjából az internacionális versenyben legerősebb ország gyarmatává süllyed és vajjon az iparcikk árának ezzel járó átmeneti esetleges csökkenése megéri-e azt a közgazdasági rabszolgaságba való süllyedést annak minden átkával. Nem vitatható, hogy a vámsorompók teljes leengedése esetén a külföldről beözönlő iparcikk ára átmenetileg csökkenthető volna, de ha a hazai ipari termelés — amelyre további vámmérséklések a vámok megszüntetésével egyező hatással volnának — megszűnének, — csak az ipar által közvetlenül foglalkoztatott lakosságot és családtagjaikat tekintetbe véve — *egy millió lélek ellátás nélkül maradna*. Ehhez hozzászámítva az ipar által egzisztenciájukban közvetve fentartott lakosságot — kereskedők, orvosok, ügyvédek, tanárok és last not least államtisztviselők — első pillantásra *nyilvánvaló, hogy az ipar pusztulása az ország pusztulását jelentené*, különösen akkor, amikor ma még a legvirágzóbb országoknak is egyik legégetőbb problémája, hogy folyton szaporodó lakosságuknak megélhetéséről miképpen gondoskodjanak, és amikor a másik főtermelési ág — a mezőgazdaság — is jobban mint valaha van a fogyasztóképes belföldre utalva. Abban a pillanatban pedig, amikor az ipari termelés megszűnt és az ország

szabad martalékává válik a külföldnek, nyilvánvaló, hogy nem késhetnék sokáig az idegravitáló külföldi országoknak egyesülése és ennek eredményeképpen *internacionális kartellek tudnák kihasználni az országot, kényük-kedvük szerinti, a mostaniaknál jóval magasabb árak mellett* és anélkül, hogy akár saját iparunk volna, akár lakosságunk foglalkoztatásáról gondoskodni tudnánk. *Virágzanék az egyke és a százezrekre menő kívándorlás* és maradna a szervezett hatalmak közepette egy második Montenegro, kitéve nyomasztó drágaságnak és pedig a javulás minden reménye nélkül.

Ezzel szemben az ipari termelés fentartása és céltudatos fokozása — amely azonban a nélkülözhetetlen védelem nélkül lehetetlenség — mindig több embernek nyújt megélhetést, a lakoságnak az ipar által foglalkoztatott rétege pedig a legbiztosabb gerincét képezi a magyarországi fogyasztásnak. *Igy elsősorban a mezőgazdasági termelés egyik legfontosabb érdekének tartom, hogy a teherbíró és kereső fogyasztóközönsséggel álljon szemközt.* Tagadhatatlan az, hogy a mezőgazdaság egy világkrízis alatt szenved, de ennek nem az a megoldása, hogy a meglévő termelés és a meglévő fogyasztók is tönkretéessenek, hanem ellenkezőleg a kivetítő utak egyik legcélravezetőbbike éppen a belföldi fogyasztásnak minél intenzívebb megerősítése, ami pedig egészséges *iparfejlesztési politika* nélkül elképzelhetetlen. Ha csak azokra a koncessziókra tekintünk, amelyeket a mezőgazdasági kivitelünk fokozása érdekében kereskedelmi szerződéseinkben számos országnak tettünk, akkor látjuk, hogy minő áldozatokat ér meg az elhelyezési lehetőségek kiépítése és emelése, pedig jól tudjuk, hogy az exportban való értékesítés a termelők szempontjából mindig kevésbé előnyös, mintha a belföldi értékesítési lehetőségek fokoztatnak. Nem vitatom, hogy a mezőgazdasági kivitel fokozása érdekében minden lehetőet el kell követni és e ponton megnyugvással regisztrálhatjuk, hogy a kormány hathatós támogatásával eddig is jelentékeny eredmények érettek el és számos olyan intézkedés történt, amelynek áldásos gyümölcsét csak a jövőben fogja az ország learathatni, de a kivitel fejlesztésével éppen a termelőkre nézve legalább is egyenrangú fontosságú a belföldi fogyasztóképesség emelése. A meglévő mezőgazdasági krízis kiküszöbölésére tehát az egyik ut az iparfejlesztés és a belföldi fogyasztásnak egyébb intézkedésekkel való fokozása, a másik ut magának *a mezőgazdasági termelésnek racionalizálása, tipizálása, és a termelésnek valamint az értékesítésnek megszervezése.* Ennek keresztülvitele után a feleslegek kivitele — mely feleslegek a

belföldi fogyasztóképeség emelése esetén érzékenyen csökkennének — nem lehet megoldhatatlan feladat. Ha tehát a termelés és az értékesítés terén elérjük a nyugati országok nivóját, — aminek érdekében a különböző foglalkozási ágak között nem ellentéteket szítani, hanem harmonikus együttműködést és válvetett munkát kellene lehetővé tenni — akkor ahelyett, hogy „megteremtenők“ a második Montenegrót, — nyert ügyünk van és meg tudjuk állani a helyünket a nyugati országok és azok öldöklő versenyének közepette is.

A kérdés tehát: lenni vagy nem lenni; és ha ebből a szemszögből ítéljük meg a kartellkérdést, akkor talán az animozitás is csökkenni fog és átmegy a köztudatba, hogy a kartell nem egyéb, mint eszköz egy existenciális cél elérésére.

Kartell és mezőgazdaság.

Irta: Ifj. Leopold Lajos.

E folyóirat igen tisztelt főszerkesztője azt a felszólítást volt szives hozzám intézni, jelölném meg a *mezőgazdaság álláspontját a kartellek dolgában*. Az, amit itt elmondani bátor leszek, ennél kevesebb. A mezőgazdaságnak szerintem az volna a helyes álláspontja, amit körülírni megpróbálok, de nem állithatom, hogy ezt az álláspontot gazdatársaim általában magukénak vallanak. Sőt tudott dolog, hogy a mértékadó, azt mondhatnám, hivatalos álláspont gyökerükben más premisszákból indul ki, mint én.

Senki nálam a gazdasági élet erkölcsi tartalmát nagyobbra nem tarthatja. Vannak sajátos, a tősgyökeres tulajdonnal s a rugalmas munkakörrel járó erkölcsi értékek, amelyek *éppen csak* a mezőgazdasági foglalkozással kapcsolatosak s annak hanyatlásával a nemzet jellemében is megfogyatkoznak. Amde nem hivatkozhatom *erkölcsi* értékötöbblre ott, ahol a tartózkodás *kényszereedett*. A gazdák — hadd mondjam meg őszintén — nem azért küzdenek a kartellek ellen, mintha erkölcstelen ujitókkal szemben ők védenék az erkölcs törzsökét, hanem azért, mert *az ipar, a kereskedelem, a közlekedés, vagy legalább is bizonyos ágazataik alkalmasak a kartellben való megszervezésre, holott a mezőgazdaságnak ugyszólva minden ágazata a kartellben való megszervezésre alkalmatlan*. Ez diszparitást támaszt a gazdasági életben, függő helyzetet, amely egyre fenyegetőbb jelenségekben mutatja meg hideg hatalmát s a gazdákat világt-